

ІСТОРІЯ

ЕКОНОМІКИ

ТА

ЕКОНОМІЧНИХ

ТЕОРІЙ

Підручник

Рекомендовано до видання

Вченою радою Харківського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
протокол № 6/250-7 від 25 червня 2019 р.

Автори: к.е.н., доц. **В. О. Сивоконь** (передмова, гл. 1); д.держ.упр., проф. **Н. В. Статівка** (гл. 2, 16 § 6, 7); д.держ.упр., проф. **В. Л. Міненко** (гл. 3, 10); к.держ.упр., доц. **М. П. Бублій** (гл. 19); д.е.н., проф. **Н. Л. Гавкалова** (гл. 20); к.е.н., доц. **Л. В. Дробязко** (гл. 14); д.держ.упр., проф. **Д. В. Карамішев** (гл. 24); к.е.н., доц. **Л. І. Комір** (гл. 7); к.держ.упр., доц. **А. В. Косенко** (гл. 4); д.е.н., проф. **Т. А. Костишина** (гл. 17); к.е.н., доц. **О. С. Крамарева** (гл. 11); к.держ.упр., доц. **К. Я. Кучерява** (гл. 16 § 1-5); к.е.н., доц. **Н. С. Ляліна** (гл. 5); к.е.н., проф. **К. І. Мельникова** (гл. 13); к.е.н., доц. **О. С. Мельников** (гл. 22); к.е.н., доц. **О. П. Миколенко** (гл. 23); к.держ.упр., доц. **А. О. Надточій** (гл. 21); к.держ.упр., доц. **Ю. Л. Орел** (гл. 12); к.держ.упр., доц. **Ю. Г. Падафет** (гл. 26); к.держ.упр., доц. **Т. В. Покотило** (гл. 8); к.держ.упр., доц. **Т. О. Самофалова** (гл. 6); к.е.н., доц. **А. А. Смаглюк** (гл. 18); к.держ.упр., доц. **Д. А. Терещенко** (гл. 15); д.держ.упр., проф. **Ю. О. Ульяновченко** (гл. 9); д.е.н., проф. **В. Г. Щербак** (гл. 25).

Рецензенти: **С. А. Єрохін**, д. е. н., проф., Почесний доктор Брюссельського Вільного університету підприємницьких наук і технологій, Відмінник освіти України, ректор Національної академії управління (м. Київ);

В. А. Ткачук, д.е.н., проф., Заслужений працівник освіти України, проректор з науково-педагогічної роботи, міжнародної діяльності та розвитку Національного університету біоресурсів і природокористування України;

О. В. Ульяновченко, д.е.н., проф., чл.-кор. НААН України, ректор Харківського Національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва.

Історія економіки та економічних теорій : підручник / [В. О. Сивоконь, 190 Н. В. Статівка, В. Л. Міненко та ін.] ; за заг. ред. к.е.н., доц. В. О. Сивоконя, д.держ.упр., проф. Н. В. Статівки. — Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2019. — 620 с.
ISBN 978-966-390-139-8.

У підручнику висвітлено історію розвитку економіки та економічних теорій від стародавніх часів до сьогодення, викладено етапи становлення і розвитку провідних економічних концепцій, характеристику основних течій і шкіл економічної теорії з позицій сучасних уявлень про закономірності економічного і соціального розвитку суспільства в умовах функціонування економічної системи ринкового типу на основі широкого використання першоджерел.

Структура підручника наближена до логіки й послідовності положень навчальних програм з дисциплін «Історія економіки та економічної думки», «Історія економічних учень».

Для викладачів, аспірантів, студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів.

УДК 330.8(075.8)

© В. О. Сивоконь, Н. В. Статівка,
В. Л. Міненко та ін., 2019

ISBN 978-966-390-139-8

© ХарПІ НАДУ, 2019

784843

Передмова	3
Розділ 1. Вступ в історію економіки та економічних теорій	6
<i>Глава 1. Основні завдання та структура курсу історії економіки та економічних теорій</i>	<i>6</i>
§ 1. Історія економіки та економічних теорій як навчальна та наукова дисципліна	8
§ 2. Предмет історії економіки та економічних теорій та проблеми її періодизації	18
§ 3. Напрямки розвитку економічної думки та завдання курсу	27
<i>Короткі висновки</i>	32
<i>Запитання для самоперевірки</i>	33
<i>Бібліографічний список</i>	33
<i>Глава 2. Проблеми методології в курсі історії економіки та економічних теорій</i>	<i>34</i>
§ 1. Методологія економічної науки	34
§ 2. Основні методологічні принципи і методи	37
в економічній науці	37
<i>Короткі висновки</i>	46
<i>Запитання для самоперевірки</i>	47
<i>Бібліографічний список</i>	47
<i>Глава 3. Натурально-господарська економічна думка Стародавнього Сходу</i>	<i>48</i>
§ 1. Загальна характеристика економічної думки Стародавнього Сходу	49
§ 2. Економічний спадок Стародавнього Єгипту та здобутки країн Близького Сходу	50
§ 3. Економічні фрагменти теорії в суспільствах Стародавніх Індії і Китаю	54
<i>Короткі висновки</i>	58
<i>Запитання для самоперевірки</i>	59
<i>Бібліографічний список</i>	59
<i>Глава 4. Економіка та економічна думка античного світу та епохи феодалізму</i>	<i>60</i>
§ 1. Економіка країн античного світу та Західної Європи в епоху середньовіччя	60
§ 2. Економічні погляди у Стародавній Греції. Ксенофонт, Платон, Аристотель	63
§ 3. Економічні погляди у Стародавньому Римі	70
§ 4. Економічна думка феодальної Європи в епоху середньовіччя	74
§ 5. Економічні концепції часів Арабського халіфату	79
§ 6. Економічна думка народів України та Росії в епоху середньовіччя	83
<i>Короткі висновки</i>	86
<i>Запитання для самоперевірки</i>	87
<i>Бібліографічний список</i>	88
<i>Глава 5. Меркантилізм як перша школа політичної економії</i>	<i>89</i>
§ 1. Історичні умови виникнення та загальна характеристика меркантилізму	89
§ 2. Державно-орієнтована теорія меркантилізму	94
§ 3. Меркантилізм в європейських державах	100
§ 4. Меркантилізм у Росії та Україні	108
§ 5. Історичне значення ідей меркантилізму	112
<i>Короткі висновки</i>	115
<i>Запитання для самоперевірки</i>	116
<i>Бібліографічний список</i>	117

Розділ 2. Становлення економічної системи ринкового типу та економічної науки	118
<i>Глава 6. Формування класичної школи політичної економії</i>	119
§ 1. Мануфактурний період світової економіки.....	119
§ 2. Історичні умови виникнення класичної школи, її характерні риси та етапи розвитку.....	125
§ 3. Загальні ознаки класичної політичної економії.....	129
§ 4. Класична політична економія в Англії. Економічні погляди В. Петті.....	132
§ 5. Класична політична економія у Франції. Економічні погляди П. Буагільбера.....	138
<i>Короткі висновки</i>	144
<i>Запитання для самоперевірки</i>	144
<i>Бібліографічний список</i>	145
<i>Глава 7. Економічне вчення фізіократів</i>	146
§ 1. Загальна характеристика фізіократії.....	146
§ 2. Економічне вчення Ф. Кене.....	147
§ 3. Економічні погляди А. Р. Тюрго.....	154
<i>Короткі висновки</i>	157
<i>Запитання для самоперевірки</i>	157
<i>Бібліографічний список</i>	158
<i>Глава 8. Політична економія А. Сміта</i>	159
§ 1. Адам Сміт в історії економічної науки.....	159
§ 2. Методологія А. Сміта.....	164
§ 3. Основні положення теорії А. Сміта.....	169
<i>Короткі висновки</i>	181
<i>Запитання для самоперевірки</i>	182
<i>Бібліографічний список</i>	182
<i>Глава 9. Економічна ідеологія вільного підприємництва: Д. Рікардо і Дж. С. Мілля</i>	184
§ 1. Промисловий переворот у світовій економіці.....	185
§ 2. Методологія Д. Рікардо.....	189
§ 3. Проблеми ринкової економіки в теорії Д. Рікардо.....	193
§ 4. Економічна програма рикардіанства.....	197
§ 5. Теорія виробництва Дж. С. Мілля. Обґрунтування ролі держави. Теорія оподаткування.....	199
§ 6. Доктрина соціальних реформ Дж. С. Мілля.....	202
<i>Короткі висновки</i>	207
<i>Запитання для самоперевірки</i>	208
<i>Бібліографічний список</i>	208
<i>Глава 10. Еволюція класичної політичної економії в ХІХ ст. Т. Р. Мальтус, Ж. Б. Сей</i>	209
§ 1. Економічні ідеї Т. Р. Мальтуса. Теорія народонаселення.....	210
§ 2. Жан-Батист Сей і його економічна концепція.....	216
<i>Короткі висновки</i>	221
<i>Запитання для самоперевірки</i>	222
<i>Бібліографічний список</i>	222
<i>Глава 11. Виникнення та розвиток марксистської економічної теорії</i>	223
§ 1. Історичні умови виникнення марксизму.....	223
§ 2. Принцип історичного матеріалізму.....	226
§ 3. Економічна концепція К. Маркса.....	228
§ 4. Марксизм і сучасність.....	234
<i>Короткі висновки</i>	237
<i>Запитання для самоперевірки</i>	238
<i>Бібліографічний список</i>	238

Розділ 3. Здобутки теорій розвитку і функціонування економічної системи	240
<i>Глава 12. Критичні напрями політичної економії</i>	240
§ 1. Процес монополізації світової економіки в останній чверті XIX – першій чверті XX ст.	241
§ 2. Економічне вчення С. Сімонді.....	249
§ 3. П. Прудон: варіант дрібнобуржуазної критики капіталізму.....	256
§ 4. Економічна концепція Ф. Ліста.....	260
<i>Короткі висновки</i>	267
<i>Запитання для самоперевірки</i>	268
<i>Бібліографічний список</i>	268
<i>Глава 13. Економічні погляди соціалістів-утопістів</i>	270
§ 1. Політична доктрина Сен-Сімона.....	271
§ 2. Теорія всесвітньої єдності Ш. Фур'є.....	277
§ 3. Раціональна система суспільства Роберта Оуена.....	284
<i>Короткі висновки</i>	290
<i>Запитання для самоперевірки</i>	292
<i>Бібліографічний список</i>	292
<i>Глава 14. Історична школа в Німеччині</i>	293
§ 1. Виникнення історичної школи в Німеччині.....	293
§ 2. Етапи розвитку німецької історичної школи.....	295
§ 3. Теорія державного соціалізму.....	303
§ 4. Зародження теорії економічних систем.....	305
<i>Короткі висновки</i>	309
<i>Запитання для самоперевірки</i>	310
<i>Бібліографічний список</i>	310
<i>Глава 15. Ранній інституціоналізм</i>	312
§ 1. Виникнення і загальна характеристика інституціоналізму.....	312
§ 2. Торстейн Веблен і його економічна теорія.....	316
§ 3. Економічні погляди Дж. Коммонса і В. Мітчелла.....	323
§ 4. "Новий курс" Ф. Рузвельта.....	328
<i>Короткі висновки</i>	330
<i>Запитання для самоперевірки</i>	331
<i>Бібліографічний список</i>	331
<i>Глава 16. Теоретичні та практичні аспекти ринка в теоріях неокласичного спрямування</i>	332
§ 1. Об'єктивні передумови виникнення і сутність маржинальної революції.....	332
§ 2. Етапи "маржинальної революції" та їх особливості.....	338
§ 3. Ранній маржиналізм.....	341
§ 4. Теорія граничної корисності австрійської школи.....	345
§ 5. Лозаннська школа: Леон Вальрас і Вільфредо Парето.....	355
§ 6. Теоретичні здобутки американського маржиналізму. Джон Бейтс Кларк.....	362
§ 7. Кембриджська школа: Альфред Маршалл.....	366
<i>Короткі висновки</i>	373
<i>Запитання для самоперевірки</i>	374
<i>Бібліографічний список</i>	375
<i>Глава 17. Маржинальні дослідження в Україні</i>	376
§ 1. М. І. Туган-Барановський: економічне вчення.....	377
§ 2. Є. Слуцький: "математичний" напрям досліджень.....	389
<i>Короткі висновки</i>	401
<i>Запитання для самоперевірки</i>	404
<i>Бібліографічний список</i>	405

<i>Глава 18. Перегляд неокласичних традицій</i>	406
§ 1. Теорія добробуту А. Пігу	406
§ 2. Теорія підприємництва й ефективної конкуренції Й. Шумпетера	412
§ 3. Теорія економічного циклу К. Вікселля	420
<i>Короткі висновки</i>	423
<i>Запитання для самоперевірки</i>	424
<i>Бібліографічний список</i>	425
Розділ 4. Теоретичні проблеми управління економічною системою	426
<i>Глава 19. Економічний розвиток світового господарства В ХХ ст.</i>	426
§ 1. Світове господарство в міжвоєнний період	426
§ 2. Економіка провідних країн світу у другій половині ХХ ст.	439
<i>Короткі висновки</i>	451
<i>Запитання для самоперевірки</i>	453
<i>Бібліографічний список</i>	453
<i>Глава 20. Теорії монополії та конкуренції</i>	454
§ 1. Теорія монополістичної конкуренції Е. Чемберліна	455
§ 2. Теорія недосконалої конкуренції Дж. Робінсон	462
<i>Короткі висновки</i>	468
<i>Запитання для самоперевірки</i>	469
<i>Бібліографічний список</i>	469
<i>Глава 21. Макроекономічна теорія Дж. М. Кейнса</i>	470
§ 1. Кейнсіанська теоретична революція	471
§ 2. Передумови виникнення макроекономічної теорії. Предмет дослідження і методологія Дж. М. Кейнса	475
§ 3. Теорії "ефективного попиту" і зайнятості	479
§ 4. Теорія ринку предметів споживання. Мультиплікатор	484
§ 5. Ринок засобів виробництва. Перевага ліквідності	488
§ 6. Теорія заробітної плати. Інфляція	494
§ 7. Програма державного регулювання Дж. М. Кейнса	496
<i>Короткі висновки</i>	500
<i>Запитання для самоперевірки</i>	501
<i>Бібліографічний список</i>	501
<i>Глава 22. Неокейнсіанство і посткейнсіанство</i>	503
§ 1. Неокейнсіанство	504
§ 2. "Неокласичний синтез". Дж. Хікс і П. Самуельсон	513
§ 3. Посткейнсіанство і "нове кейнсіанство"	518
<i>Короткі висновки</i>	522
<i>Запитання для самоперевірки</i>	523
<i>Бібліографічний список</i>	524
<i>Глава 23. Сучасний консерватизм</i>	525
§ 1. Історичні умови еволюції неокласичного напрямку	525
§ 2. Сучасний лібералізм. Неоавстрійська школа	528
<i>Короткі висновки</i>	539
<i>Запитання для самоперевірки</i>	540
<i>Бібліографічний список</i>	540
<i>Глава 24. Неолібералізм</i>	541
§ 1. Виникнення неолібералізму. Ордолібералізм	542
§ 2. Теорія "соціального ринкового господарства". Економічна програма Л. Ерхарда	552
<i>Короткі висновки</i>	561
<i>Запитання для самоперевірки</i>	562
<i>Бібліографічний список</i>	562

Глава 25. Сучасні концепції неоконсерватизму.....	563
§ 1. "Консервативна контрреволюція"	563
§ 2. Монетаризм	566
§ 3. Теорія економіки пропозиції.....	576
§ 4. "Нова класична макроекономіка" і теорія раціональних очікувань.....	582
Короткі висновки	587
Запитання для самоперевірки	588
Бібліографічний список	589
Глава 26. Сучасні течії соціально-індустріального напрямку.....	590
§ 1. Теорії індустріалізму.....	591
§ 2. Неоінституціоналізм	597
§ 3. Концепції інтелектуальної технології та інформаційного суспільства.....	601
§ 4. Гуманістичний напрям в економічній науці	604
§ 5. Вірджинська школа	607
Короткі висновки	612
Запитання для самоперевірки.....	613
Бібліографічний список	614